

Wie vertaalt, loopt onvermijdelijk tegen de grenzen van de taal aan. In deze rubriek presenteert elke maand een vertaler zijn of haar weerbarstigste vertaalprobleem – en de uiteindelijke oplossing.

Tjadine Stheeman

Wat is het grootste vertaalprobleem dat u bent tegengekomen?

Woordspelingen vertalen blijft lastig maar ook leuk. De hoofdpersoon uit *Extremely Loud and Incredibly Close* van Jonathan Safran Foer is de vroegwijze Oskar. Onstuitbaar in zijn fantasieën en woordassociaties. In de huurlimousine op weg naar de begrafenis van zijn vader voert hij een gesprek met de chauffeur. Oskar wil weten of de chauffeur vieze woorden kent. De volgende conversatie ontspint zich: “Do you know ‘shit’?” “That’s a curse, isn’t it?” “Not if you say ‘shiitake’.” “Guess not.” “Succotash my Balzac, dipshiitake.” Vooral deze laatste zin van Oskar zorgde voor hoofdbrekens. Hij vermengt etenswaren met vieze woorden en gooit er nog een dubbelzinnige Franse schrijversnaam bij zodat het leest als een grove verwensing.

Hoe hebt u het opgelost?

Nu was dat “shit” en “shiitake” gelukkig ook in het Nederlands met iets eetbaars op te lossen. Zoals *shiitake* in het Engels een eufemisme is voor *shit*, zo zeggen wij in zo’n geval ‘chips’. Soms heb je als vertaler mazzel. “Succotash” was lastiger, want dat is een bonenschotel, maar er zit natuurlijk ook het werkwoord *to suck* in.

Na lang nadenken en zoeken ben ik niet bij een etenswaar uitgekomen, maar bij een schrijver wiens achternaam eindigt op een Nederlands equivalent van *suck*. Het moest natuurlijk wel een schrijver zijn die ook in de VS bekend is. Dus in plaats van twee etenswaren en een schrijver zitten er in mijn vertaling twee schrijvers en een zak chips. Dit is het resultaat: “Kent u ‘shit’?” “Dat is toch een vies woord?” “Niet als je ‘chips’ zegt.” “Dan misschien niet, nee.” “Konsalik m’n Balzac met chips.” <

Tjadine Stheeman (1962) heeft vertaalwetenschap gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam; ze vertaalde werk van o.a. Margaret Atwood, Shalom Auslander, Alain de Botton, T.C. Boyle, Michael Chabon, Nicole Krauss, Yann Martel, Tom Rachman, Jonathan Safran Foer, Christos Tsiolkas en Fay Weldon. Daarnaast is zij docent aan de Vertalersvakschool.

